AZ ÉV FIATAL KÖNYVTÁROSA-DÍJ 2012

„Csak anyanyelvemen lehetek igazán én.”[1]

(A szabadkai Városi Könyvtár magyar anyanyelvű

olvasóinak helyzete,

az anyanyelvű tájékoztatás hatékonyságának növelése)

Hicsik Dóra

Városi Könyvtár, Szabadka

2012.

[1] az idézet Kosztolányi Dezsőtől származik

1. BEVEZETŐ

Szabadka Észak-Bácska legnagyobb városa, a vajdasági magyarság kulturális központja. Itt található a Magyar Nemzeti Tanács irodája, a Pannon Televizió és Rádió, az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kara, a Műszaki Szakfőiskola, az Újvidéki Egyetem Közgazdasági Kara, Óvóképző Főiskola, Építészeti Egyetem, a Teológiai-katekétiakai Intézet.

A számok tükrében[2]:

Lakoság: 147.758 fő

Nemzetiségi összetétel: Magyarok: 57.092 (38.47 %)
Szerbek: 35.826 (24.14%)
Horvátok: 16.688 (11.24%)
Bunyevácok: 16.254 (10,95%)
Egyéb: 22.541 (15.19%)

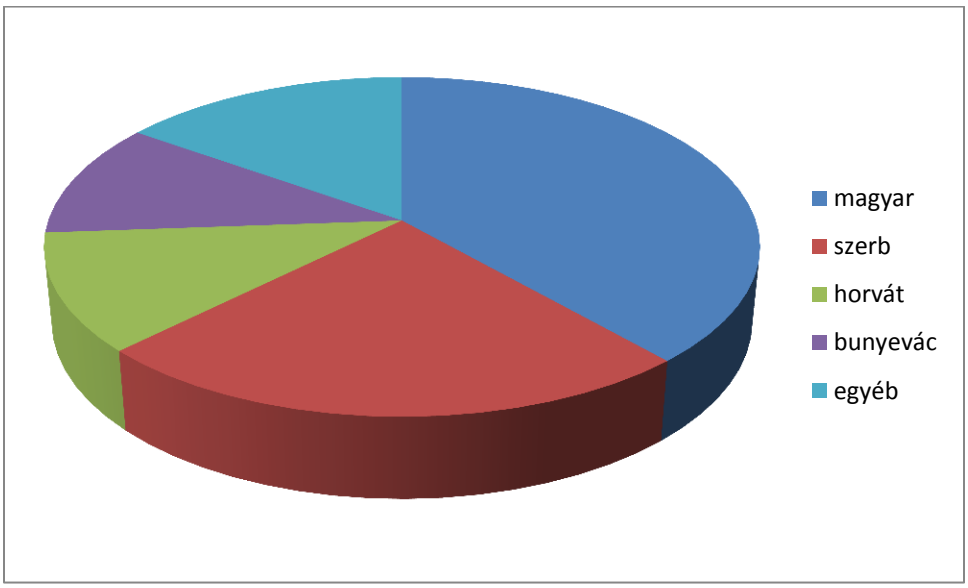

Hivatalos nyelvek: magyar, szerb, horvát.

[2] 2002-es adatok, forrás: http://www.subotica.rs/hu/47/szabadka-a-szamok-tukreben - a város hivatalos oldala

A szabadkai Városi Könyvtár tehát többnyelvű környezet törzskönyvtára, többnyelvű gyűjtemény tárháza. Az 1890-ben alapított[3] intézmény az 50-es években került mai helyére a főtéri Raichle Ferenc által tervezett neobarokk – a hajdani Polgári Kaszinó – épületébe.

Az épület földszintje valamikor üzlethelyiségeknek adott otthont, az emeleten pedig díszterem és irodák voltak. Az épület nem megfelelő egy könyvtár számára: több bejárata van, helyhiánnyal küszködik, a meglevő terület (emeletek, félemeletek) nincsenek jól kihasználva.

Az intézmény állománya többnyelvű gyűjtemény: magyar, szerb és horvát nyelven kiadott könyveket, emellett a Régi és ritka könyvek gyűjteménye többek között latin, görög, német nyelvű köteteket is őríz.

A könyvállomány nyelvek szerinti eloszlása[4] : 198.156 kötetünk van, ebből 95.395 magyar nyelvű. Állományunkról az elektronikus katalógus hiányosságai miatt nincs naprakész statisztikánk. Rengeteg fölöspéldányunk van raktáron. Igazi adatunk akkor lehet, ha minden használatban levő kötet megtalálható lesz a Cobiss programban, a Szerbiában használatos központi katalógusban.

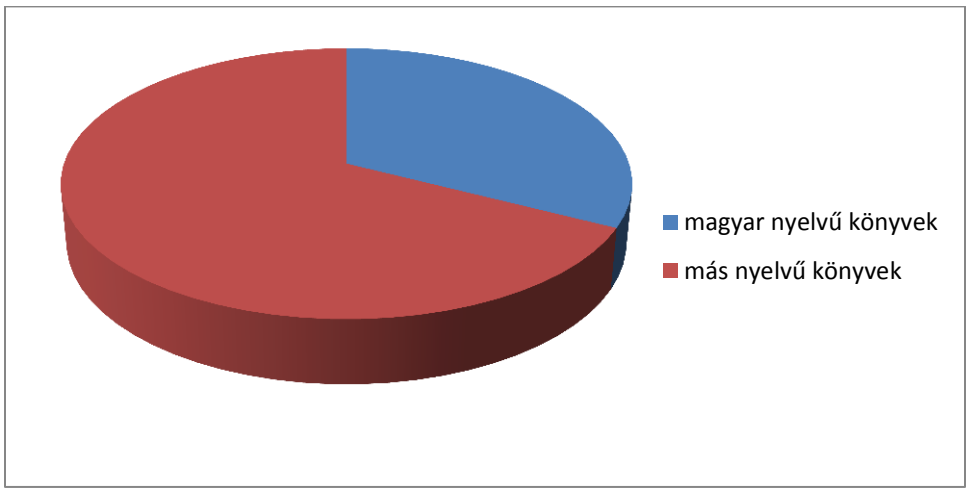

Az olvasók anyanyelvéről nem vezetünk statisztikát. Öt éve dolgozom a kölcsönzőn, véleményem szerint kb. 40-60% az anyanyelv szerinti eloszlás. (40 %-a magyar, 60 %-a szerb) Ez a lakosság összetételét is tükrözi.

[3] 1890. október 13-án alapította Iványi István főgimnáziumi tanár
[4] Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012-2018 adata: http://mnt.org.rs/445-KULTURALIS-STRATEGIA-2012-2018 109. p.

A kölcsönző osztály kivételével az állományok egy légtérben vannak, nyelvtől függetlenül. Külön sorszámuk/leltárszámuk van, külön polcon kaptak helyet. A többnyelvűség mindaddig nem okozott gondot, amíg kétnyelvű könyvtárosok foglalkoztak az olvasók igényeivel. Amióta azonban vannak könyvtárosok, akik nem beszélnek magyarul, viszont kapcsolatba kerülnek magyar anyanyelvű olvasókkal is, gondot okoz a nyelvtudás hiánya.

Az egynyelvű környezetet már István királyunk sem tartotta jónak. Igaza is volt. De itt egymás mellett élésről kellene beszélnünk, nem egymás nyakán való élésről.

Ha egyik nyelv, az egyik nyelven kitalált ötlet, lehetőség nem serkenti a másikat, akkor ez az együttélés se nem hasznos, se nem kellemes.

Dolgozatomban arra a kérdésre keresem a választ, vajon a szabadkai Városi Könyvtár magyar anyanyelvű olvasói milyen mértékben kapnak információt az anyanyelvükön, s ez az állapot milyen átszervezéssel, milyen módon javítható.

A vajdasági magyarok kisebbségként élnek a szülőföldjükön. Beszélnek szerbül, értik a nyelvet, viszont joguk van az anyanyelv használatához. A könyvtárban is.

2. JELENÜNK – A VÁROSI KÖNYVTÁR RÉSZLEGEI

„Ahhoz, hogy a könyvtár egy közösség meghatározó közintézménye legyen, korszerűen berendezett fizikai terek, gazdag könyvállomány, informatikai infrastruktúra, képzett könyvtárosok, megfelelő állományvédelem, új szolgáltatások, az olvasási kultúra, az olvasói igények számbavétele szüksége.”[5]

Az olvasóknak pedig mindenekelőtt anyanyelvű tájékoztatásra van szükségük. Ezt mindaddig megkapták, amíg a könyvtárosok kétnyelvűek voltak, a beosztást is úgy készítették el, hogy egy váltásban dolgozzon magyar és szerb nyelvű alkalmazott. Ha ez nem valósult meg, akkor sem volt gond, hiszen a másik helyettesíthette. Az új generáció viszont már nem beszél, nem ért magyarul, ezáltal sem útbaigazítani, sem tájékoztatni, sem kiszolgálni nem tud.

Az alábbi alaprajzon látható, hogy az intézménynek a következő (az olvasókat fogadó) részlegei vannak:

- GYERMEKOSZTÁLY
- KÖLCSÖNZŐ OSZTÁLY
- AMERIKAI KUCKÓ
- HELYISMERETI GYŰJTEMÉNY
- TUDOMÁNYOS OSZTÁLY

[5] Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012-2018 adata: http://mnt.org.rs/445-KULTURALIS-STRATEGIA-2012-2018 114. p.

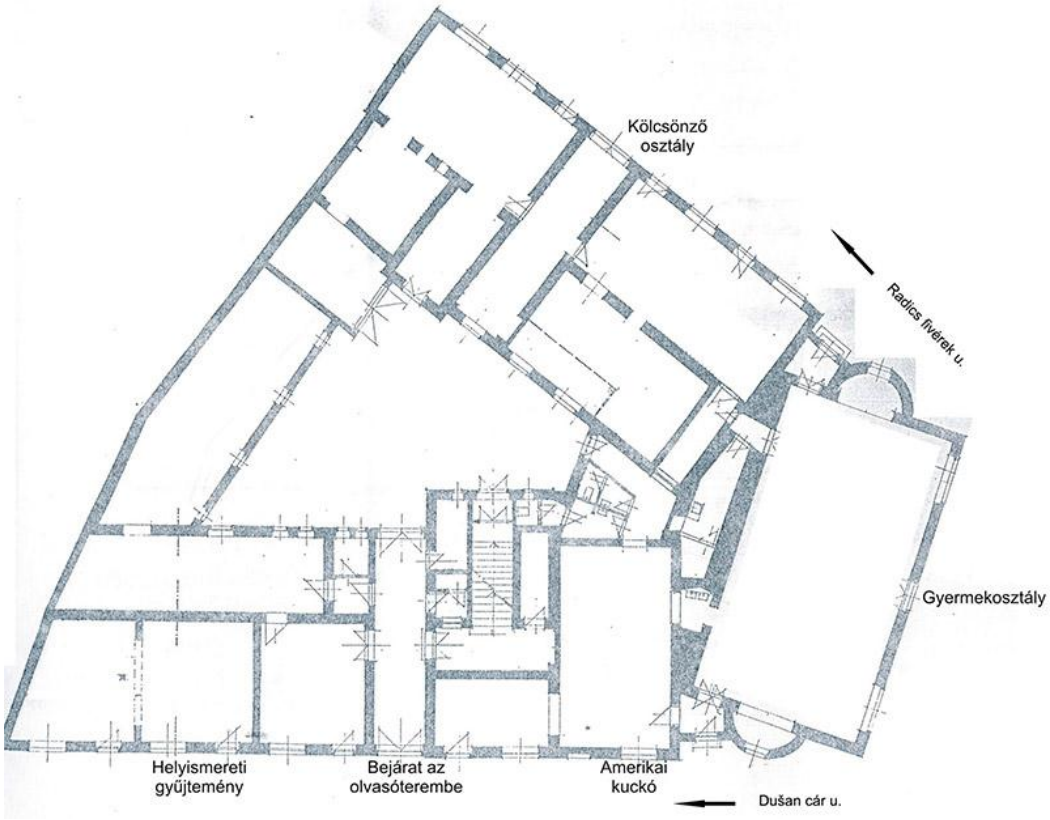

A könyvtár alaprajza

2.1. Gyermekosztály – a térről nyílik, sokan ezt tudják főbejáratnak, s itt keresik a titkárságot is. A Gyermekosztály egy hatalmas terem, jobb oldalt könyvespolcok sorakoznak, külön polcokon a magyar és a szerb állomány. Bal oldalt polcokkal elkülönítve rendezték be az olvasósarkot, ahol a foglalkozásokat tartják. A pult a bejárattól jobbra helyezkedik el, két könyvtáros dolgozik ott. A beosztást igyekeznek úgy alakítani, hogy egyikük magyar, a másikuk szerb anyanyelvű legyen. Ebből is látható, hogy a magyar kisgyerekek – ha mindkét könyvtáros a helyén van – megkapják az anyanyelvű tájékoztatást. Az osztályon dolgozik még három – egy magyar, egy szerb és egy horvát – tájékoztató könyvtáros, akik a foglalkozásokat tartják. A falakon három – magyar, szerb és horvát – hirdetőtábla van, egymás tükörfordításai.

A helyiséget egyik nyelv sem érzi magáénak, egyik sem tér el a másiktól, ha valamit változtatnak – legyen az kiírás, elrendezés – változtatnak mindhárom nyelven. Az itt található könyvek mindegyike tartalmaz bárkódos matricát, ez az egyetlen részlege a könyvtának, ahol csak számítógépes kölcsönzés történik.

Polcok és olvasósarok a Gyermekosztályon

2.2 Kölcsönző – a kölcsönző az a részleg, ahol a különböző nyelvű könyvek nemcsak külön polcokon, hanem külön helyiségben is vannak. Az előtérben van a pult, ahol egy könyvtáros fogadja az olvasókat. Az itt dolgozó könyvtárosok pillanatnyilag nem beszélnek magyarul, ami súlyos gondokat okoz a magyar közösségnek.

Szabadka iskolaközpont, a környékbeli magyar falvak diákjai ide járnak középiskolába. Ha szeretnének könyvtártagok lenni, és benyitnak a kölcsönzőre, nyelvtudás hiányában nem tudnak tájékozódni. Ilyenkor ott vagyunk mi, magyar könyvtárosok, de hosszútávon nem megoldás, hogy mi szaladgáljunk a két helyiség között, miközben más munkánk és feladatkörünk van.

Kölcsönző magyar részlege

A kölcsönzőn elkülönülnek az állományok, tehát már nem olyan szoros a kapcsolatunk a szerb kollégákkal. Ez pozitívan hat a munkánkra és a működésünkre, mert nem kell mindent lefordítanunk, nem kell figyelembe vennünk mások igényeit. Ez hatalmas erőt jelent, mert a saját könyveinkkel, olvasóinkkal foglalkozhatunk. Itt egyidejűleg három könyvtáros dolgozik, egy a pultnál, egy-egy pedig a magyar és a szerb részlegen. Ha a magyar könyvtáros szabadnapos, szabadságon van, a többiek helyettesíthetik, a nyelvtudás hiányában azonban ez nem megoldott. A hirdetőtáblára nyugodtan kitehetünk magyar vonatkozású évfordulókat, mert nem sértjük vele

a többi nemzetiséget. Ajánlhatunk magyar könyveket, bevezethetünk újításokat, mint például az idézetdobozt, a könyvajánlót, az útbaigazító táblácskákat.

Sajnos ezek egyéni vállalkozások, amit a többi osztály nem vesz át.

A könyvtár a COBISS-rendszert használja, de a kölcsönző állománya még nincs benne az internetes adatbázisban, tehát itt egyszerre működik még a papír alapú és a számítógépes kölcsönzés.

Kölcsönző szerb részlege

2.3 Az Amerika kuckó a könyvtár legfiatalabb része, 2006-ban újították fel a helyiséget, amely addig a Gyermekosztály olvasóterme volt. A Kuckó állományát az Egyesült Államok belgrádi nagykövetsége tartja fenn, ők szerzik be a műszaki berendezéseket is. A Kuckó számítógépeit, fénymásolóit, fényképezőgépeit a könyvtár is használhatja. Itt a könyvtár alkalmazottjai dolgoznak, viszont sem az állomány, sem a berendezés nem a könyvtáré. A részleg nyelve az angol.

Amerikai kuckó

2.4. A helyismereti gyűjtemény olvasótermi állomány, a magyar nyelvű könyvek vannak a földszinten, a szerb nyelvűek a félemeleten. Eddig egyetlen könyvtáros dolgozott délelőtt, aki nem beszélt magyarul, az utóbbi időben már egész nap nyitva tart, s a szerb könyvtáros mellé áthelyeztek ide egy kétnyelvű dolgozót. Az itt található könyvek mindegyike megtalálható már az internetes adatbázisban.

2.5. A tudományos osztály az emeleten található. A patinás olvasóterem Kosztolányi Dezső korában még a Párducoknak[6] dorbézolásának adott otthont. Az olvasóterem mögött található a raktár, külön oszlopban a magyar és külön a szerb könyvekkel. Egy váltásban egy könyvtáros dolgozik, pillanatnyilag mindketten kétnyelvűek, s képesek kiszolgálni minden olvasói igényt. Itt azonban nincs tájékoztatás, nincsen használati útmutató a katalógusokhoz, nincs közvetlen kapcsolat a könyvtáros és az olvasók között. A betérők nagy része saját jegyzetből tanul, nem használja a könyvtár állományát.

[6] Kosztolányi Dezső Pacsirta c. regényében

Raktár és olvasóterem

Amennyiben egy család látogat el a könyvtárba, több helyiségbe kell bemenniük, több helyen kölcsönözni, várakozni, s véleményem szerint nem kaphatnak megfelelő információt sem.

3. A MAGYAR OLVASÓK HELYZETE, TÁJÉKOZTATÁSA

A könyvtár a 21. századra már nemcsak a könyvek raktára, hanem információforrás, tájékoztató központ, találkozóhely. Fontos a betérők igényeinek kielégítése, akár könyvet szeretnének kölcsönözni, akár valamilyen kérdésük van.

A hozzánk betérők – mint mindenhol a világon – a saját anyanyelvükön kezdenek beszélni. Ha szerencséjük van, az adott nyelven is kapnak válaszokat. Ha nem – akkor nyelvet váltanak. Ha tudnak. Megtörténhet, hogy egy kisdiák benyit a gyermekosztályra, ahol a magyar kolléga éppen szabadságon van. Ilyenkor szerbül kap válaszokat. A kölcsönzőn, a nyelvtudás hiánya miatt csak szerbül lehetséges az iratkozás, a kölcsönzési idő hosszabbítása, minden olyan tevékenység, ami a pultnál történik. A helyismereti osztályon a kétnyelvű könyvtáros délután dolgozik, tehát, ha egy magyar olvasónak kérdése lenne Szabadkáról, a szerb könyvtáros – habár ismeri az állományt – nem biztos, hogy megérti, mit szeretne a betérő. Jelen pillanatban a tudományos osztályon a legjobb a helyzet, hiszen mindkét könyvtáros kétnyelvű.

3.1. KÖNYVÁLLOMÁNYUNK BŐVÍTÉSE

A könyvtár városi alapítású, az önkormányzat évi 900.000 (7964 euró[7]) dinárt biztosít új könyvek vásárlására. Ez azt jelenti, hogy átlagosan 1500 dinárt számolva egy könyvre 600 példányt tudunk venni. S itt még nem szóltunk arról, hogy ebből az összegből zömmel szerb könyvek kerülnek vásárlására, mert Szabadkán nincs magyar könyvesbolt. Van néhány üzlet, ahol magyar nyelvű könyvek is megtalálhatóak a polcokon, de ezek sem minőségben sem mennyiségben nem elégítik ki a mi olvasóinkat.

A város főterén évente kétszer könyvvásárt rendeznek. Az önkormányzattal olyan szerződést kötnek a (szerbiai) kiadók, melynek értelmében a helypénz értékét a Városi Könyvtár kapja – szerb könyvekben.

A magyar állomány magyarországi pályázatoknak és a magyar könyvtárosok kitartásának köszönhetően bővül.

A kimutatások és a könyvtárosok visszaemlékezései szerint a magyar olvasók száma a 90-es években kezdett növekedni, mivel akkor a gazdasági és a politikai helyzet miatt már nem tudtak Magyarországra utazni, könyvet vásárolni. Szükségük lett a könyvtárra.

Az állományunk kb. 290.000, melynek egyharmad része magyar nyelvű. Fontos azonban a folyamatos frissülés. Az alábbi statisztika a legforgalmasabb részleg, a kölcsönző magyar és szerb állományának bővítését ábrázolja.

[7] 2012. május 22-i árfolyam szerint

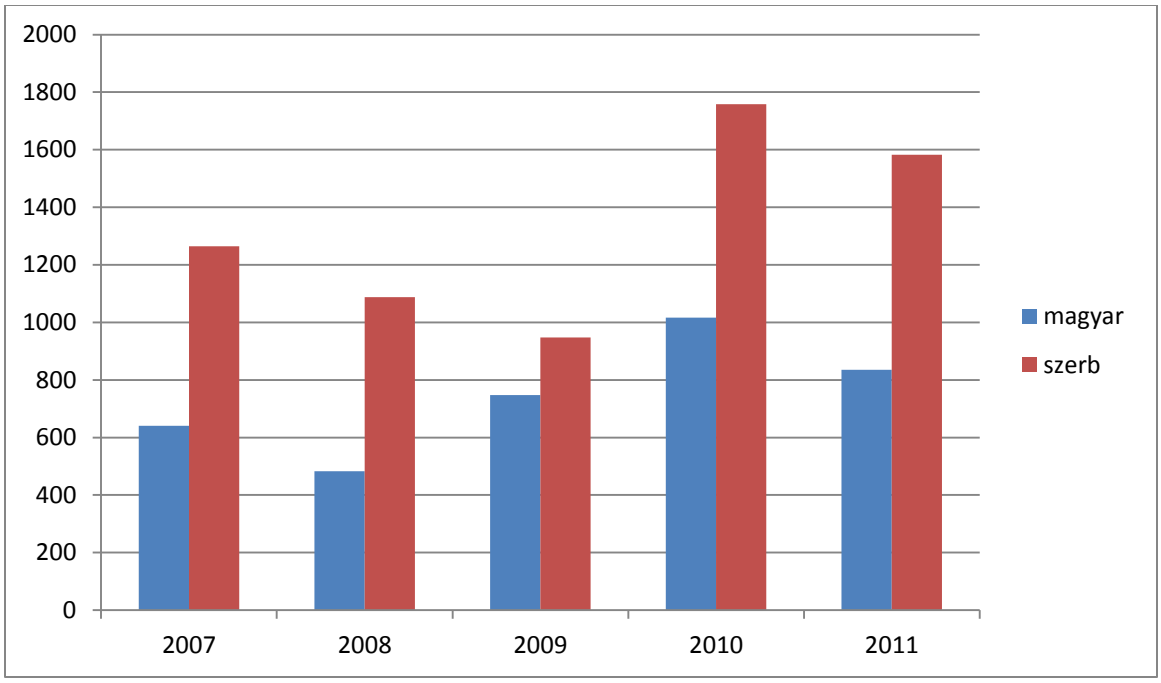

Állománygyarapítás	Magyar nyelvű könyvek száma	Szerb nyelvű könyvek száma
2007	641	1265
2008	483	1088
2009	748	948
2010	1017	1758
2011	835	1582

Ne feledjük: könyvtárunk városi alapítású, a város lakossága 150.000, a tagok száma 6.000. Szabadka iskolaközpont, a vajdasági magyarság kulturális központja. Ha itt nem megfelelő a könyvtári ellátás, milyen lehet a szórványban?

3.2. HONLAPUNK

Honlapunk a http://subiblioteka.rs/. A főoldalon nyelvet választhatunk, s így anyanyelvünkön olvashatjuk tovább a híreket, információkat. Minden szép és jó. Annak tűnik. Valójában a honlap egy nagyon bonyolult és összetett szerkezet. Mivel Szabadkán három hivatalos nyelv van használatban – a magyar, a szerb és a horvát – csak úgy kerülhetnek fel hírek és beszámolók, ha egyidőben mindhárom nyelven megtörténik a feltöltés. A szövegek egymás tükörfordításai. Azt sem sikerült megoldani, hogy ha például egy magyar könyvbemutatóról szeretnénk hírt adni, akkor a magyar szöveg legyen terjedelmes, a másik két nyelven pedig csak pár mondat szerepeljen. A hírek, események csak hetekkel később kerülnek fel a honlapra, mert a fordítások miatt elhúzódik a folyamat. Megírásra kerül a magyar szöveg, az elkerül a szerb fordítóhoz, aki egy napig fordítja, s csak ezután kerülhet a horvát anyanyelvű könyvtároshoz, aki csak szerbről tudja lefordítani. Ez a helyzet a magyar-szerb fordító nyugdíjba vonulásával csak romlani fog, mert a szerb fordítás készítésekor egy magyar könyvtárosnak ott kell ülni, hogy segítsen. Ez alól egyedül a Gyermekosztály hírei a kivételek, mert ott együtt dolgoznak a tájékoztató könyvtárosok. A honlap felépítése, valamint az a tény, hogy külső cég adminisztrálja, nem teszi lehetővé az informatikusunknak, hogy nagyobb változtatásokat végezzen rajta. Honlapunk nem frissül(het) minden alkalomkor, amikor kellene, amikor történik valami.

Honlapunk főoldala

3.3 KÖNYVTÁRUNK A FACEBOOKON

A folyamatos fordítást elkerülendő kezdtük el híreinket megosztani a legnépszerűbb közösségi portálon: https://www.facebook.com/szabadkai.konyvtar. A titokban kezdődő folyamat kinőtte magát, s a kölcsönző osztály magyar részlegének hírmondója lett. Itt kap teret az új könyvek bemutatása, az évfordulókra való emlékezés, könyvek kölcsönzési idejének hosszabbítása, az olvasói kérdések megválaszolása. Ez csak magyar nyelvű felület, nem a legjobb, nem a leghatékonyabb, de jelenleg ez felel meg legjobban az olvasók igényeinek: naprakész, informatív, érdekes. S ami ennél is fontosabb: a könyvtárból hiányzó korosztályt, a középiskolásokat tudjuk ezáltal újra becsábítani az intézménybe.

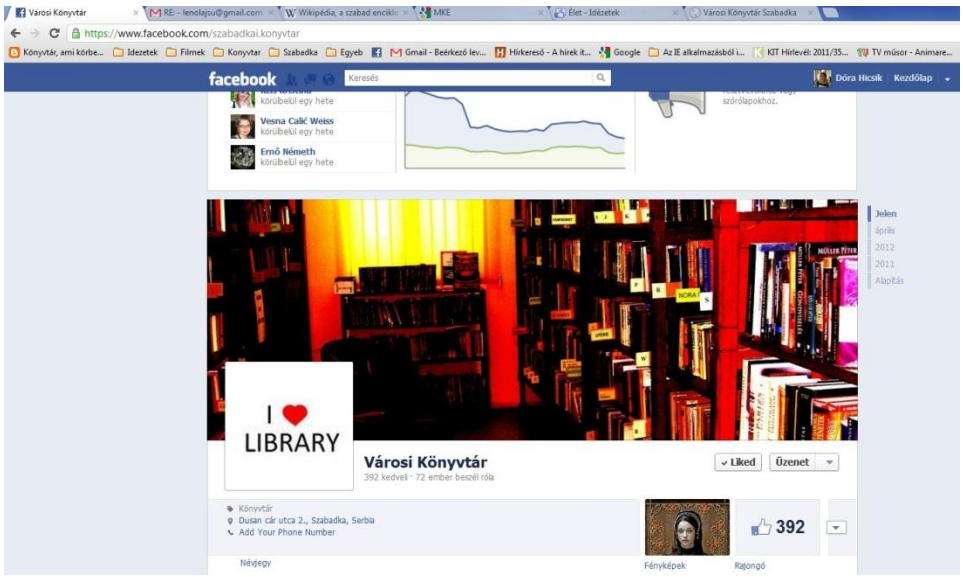

Könyvtárunk magyar nyelvű oldala a Facebookon

A könyvtárnak szerb Facebook-oldala is létezik, amely cirill írásmódú: https://www.facebook.com/pages/Gradska-biblioteka-Subotica-zvani%C4%8Dna-prezentacija/114743131941078

3.4. COBISS

A könyvtárunk, mint szerbiai törzskönyvtár, a COBISS könyvtári rendszer tagja, a szlovén fejlesztésű katalógusprogramot használjuk. A Cobiss szerb nyelvű, cirill írásmódú.

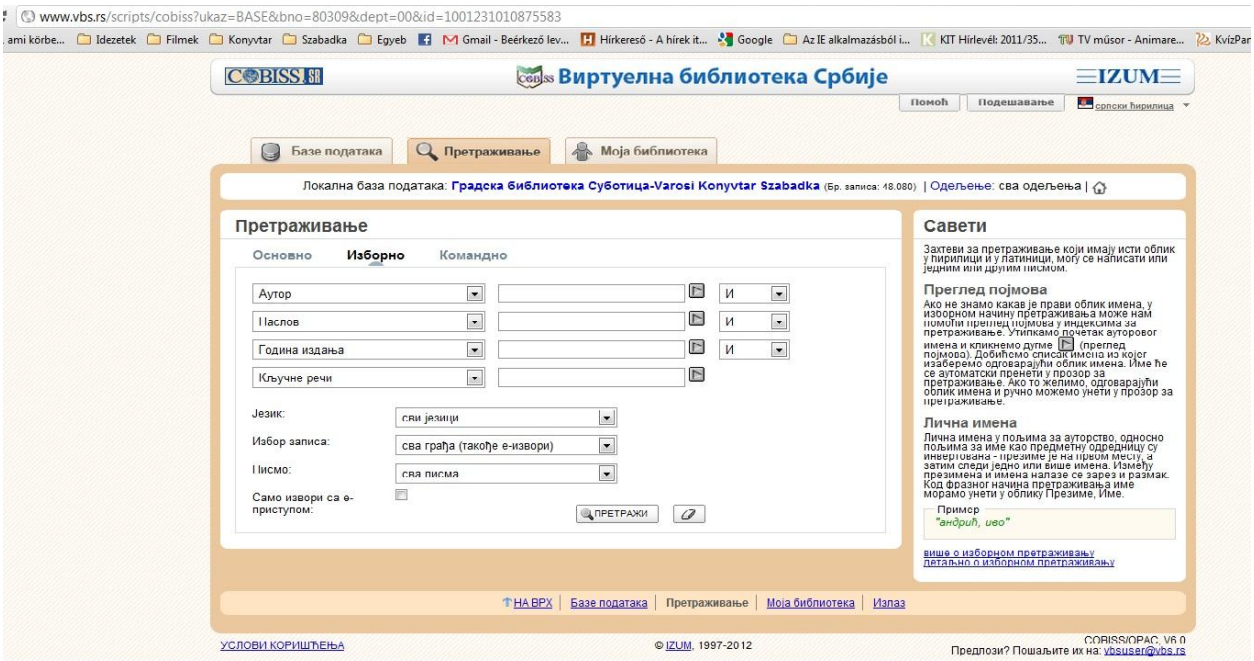

Elektronikus katalógusunk

A magyar könyveket magyar könyvtárosok dolgozzák fel, az erre szánt idő azonban nagyon hosszú, mivel egy szerb programba kell integrálni a magyar írásmódot. Ezért ez lassabban megy, mint a szerb könyvek katalogizálása, ezáltal a magyar olvasók nem juthatnak hozzá ezekhez az információkhoz. Hogy a dolgukat és a tájékoztatást megkönnyítsem, készítettem egy magyar nyelvű útmutatót a Cobiss-programhoz, amit először fénymásolt formában juttattunk el a felhasználókhoz, később sikerült nyomdában is kinyomtatni. [8]

Az elektronikus katalógus csak évek múltán lesz teljes, amint minden könyv belekerül az adatbázisba.

[8] https://www.facebook.com/media/set/?set=a.261503847254753.62105.129210777150728&type=3

3.5. TÁJÉKOZTATÁS

Könyvtárunk a belvárosban található, sokszor érkeznek érdeklődők, akiket a város nevezetességei, többek között Kosztolányi Dezső és Csáth Géza szülőháza érdekel. Ebben is csak magyar könyvtáros tud segíteni, felvilágosítást adni.

Olvasóink többsége kétnyelvű, viszont mindenkinek joga van az anyanyelv használatához, ahhoz, hogy azon a nyelven fejezze ki magát, amelyet a legjobban ismer, s azon a nyelven kapjon tájékoztatást is.

Az anyanyelv használata fontos, és nem csak a családban. Ha lehetőségünk és jogunk van anyanyelven a bírósági tárgyalásokra, az anyakönyveztetésre, a hivatalos kommunkiációra, akkor a könyvtárat miért hagynánk ki belőle? Miért ne használnánk ki nyelvünk csodás árnyalatait, ha meg szeretnénk magyarázni valamit? Ha kérdezni szeretnénk valamit?

A pultnál ülők nem beszélnek magyarul, s olyan könyvtári szaknyelvet használnak, amit az olvasó nem mindig ért. Nem mindegy, mit hall: Szeretnéd-e meghosszabbítani a kölcsönzési időt? Vagy: Elolvastad-e a könyvet, vagy szeretnéd még magadnál tartani? Az utóbbi mondat olyan szavakból áll, amit egy szerbül nem beszélő is megért, és válaszolni tud rá.

A tagok neveit szerbül írják, még akkor is, ha az hivatalosan magyarul szerepel a személyi igazolványban. Ez csak azért történik, hogy „egységesítsék” az írásmódot, s hogy a szerb könyvtáros el tudja olvasni. Megtörtént azonban az is, hogy a felháborodott olvasó kikérte magának a szerbesítést, s követelte neve írásmódjának kijavítását.

Berényi Emőke nevű olvasónk olvasójegye

4. A MAGYAR NYELV HELYZETE SZERBIÁBAN

Kisebbségi helyzetben sokkal fontosabb az anyanyelvhez való ragszkodás. A többnyelvűség előny, többlettudás, viszont az alárendelt helyzetben lévők nap mint nap szembesülnek azzal, hogy a nyelvüket nem értik, kultúrájuk érdektelen. A többnyelvű környezetben mindig a domináns nyelv a mérvadó, az elsődleges.

A Szerb Köztársaság alkotmánya kimondja, hogy: „*A nemzeti kisebbségek tagjainak joguk van: a nemzeti, etnikai, kulturális és vallási sajátosságaik kifejezésére, őrzésére, ápolására, fejlesztésére és nyilvános kifejezésére; jelképeik nyilvános helyeken való használatára; nyelvük és írásuk használatára; hogy azokban a környezetekben, ahol az összlakosság jelentős számarányát képezik, az állami szervek, a közmegbízatással felruházott szervezetek, az autonóm tartomány és helyi önkormányzatok szervei anyanyelvükön folytassák az eljárásokat; az anyanyelvű oktatásra az állami és az autonóm tartományi intézményekben; oktatási magánintézmények alapítására; saját nyelvükön használni családi- és utónevüket; azokban a környezetekben, ahol az összlakosság jelentős számarányát képezik, a hagyományos helyi elnevezéseket, az utcaneveket, a településeket és topográfiai jeleket saját nyelvükön kiírni; saját nyelvükön teljes körű, kellő idejű és elfogulatlan tájékoztatásra, ideértve az értesítések és eszmék kifejezését, fogadását, közlését és cseréjét is; saját tömegtájékoztatási eszközeik megalapítására, a törvénnyel összhangban”*[9]

4. 1. A SZABADKAI VÁROSI KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROSAINAK NYELVHASZNÁLATA

A könyvtár nyelve a szerb, mert a kollégákra való tekintettel a magyar könyvtárosok is ezt használják. Ehhez hozzátartozik, hogy a könyvtári szakszavakat is szerbül használjuk.

[9] http://mnt.org.rs/593-Nyelvi-jogaink-Szerbiaban

Szerbiában nem létezik magyar nyelvű könyvtárosképzés, az itt dolgozók nem könyvtárszakot végeztek, csupán könyvtárosi szakvizsgát tettek az újvidéki Matica Srpska könyvtárában – szerbül. A kölcsönzőt kivéve nem tehetnek ki hirdetéseket, képeket, kiírásokat, amíg azokat le nem fordítják szerbre és horvátra. Egy kisebbségi könyvtárosnak mindig ismernie kell a többségi állományt, mindig készen kell állnia, hogy besegítsen, helyettesítsen. Ellenben egy szerb könyvtáros, ha gondja akad a magyar olvasóval, odahívja magyar kollégáját. Egy magyar könyvtáros tehát mindig többet és többfelé dolgozik.

A horvát közösség is kisebbségnek számít, az ő nyelvük is hivatalos. Velünk ellentétben azonban ők nem számítanak igazán kisebbségnek, hiszen nyelvüket megértik a szerb dolgozók, s válaszolni is tudnak kérdéseikre.

4.2. KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÁS VAJDASÁG TÖMBMAGYAR HELYSÉGEIBEN[10]

A topolyai Népkönyvtárban, a zentai Városi Könyvtárban és a magyarkanizsai Városi Könyvtárban más a helyzet, mint a szabadkaiban. Azok magyar többségű települések, ahol az állomány nagyobb része is magyar. A szerb olvasókat ki tudja szolgálni a szerb könyvtáros, de van annyi magyar anyanyelvű dolgozó, hogy a magyar betérőket mindig anyanyelvükön tájékoztassák.

[10] személyes tapasztalat alapján

5. AZ ANYANYELVŰ TÁJÉKOZTATÁS HATÉKONYSÁGÁNAK NÖVELÉSE

A könyvtár jelenleg több többnyelvű részlegre oszlik.

Meglátásom szerint a helyzetre a megoldást a könyvtár nyelvek szerinti szétválasztása jelentené. Ez megkönnyítené a könyvtárosok és az olvasók dolgát is.

Példa: a középiskolás diák beszámolót ír, eljön a kölcsönzőre. Csak azokba a könyvekbe nyer betekintést, amelyek ezen az osztályon vannak iktatva. Ha nyelvek szerint lenne elhelyezve a könyvtári állomány, akkor a példában szereplő olvasó egy helyszínen kapna meg minden a témához kapcsolódó könyvet, legyen az kölcsönzői vagy tudományos könyv, hiszen egy légtérben lennének.

A könyvtárosok számára is hasznos lenne az ilyenfajta elkülönítés, mert mindenki a saját nyelvén szólna az olvasókhoz. Emellett nem venne el időt és energiát a folyamatos szerbül való beszéd, a fordítások.

Megeshet, hogy míg én szerb könyvet vagyok kénytelen ajánlani a szerb olvasóknak a kölcsönzőn, addig a magyar gyermeket a gyermekosztályon szerb könyvtáros fogadja. Nem lenne ésszerűbb, ha a magyar betérővel én foglalkoznék?

A szétválasztás esetében nyugodtan be lehetne vezetni az újításokat, s nem lenne megkötve a kezünk, mint eddig. Ma csak akkor lehet valamin változtatni, ha az egyidőben minden nyelven megtörténik.

Erre jó példa a kölcsönző. Itt a könyvek már nyelvek szerint vannak elrendezve más-más helyiségben a magyar és a szerb állomány. Ezt a helyzetet ki is használjuk, s igyekszünk bevezetni mindenféle újdonságot. Jó lenne, ha ezt más osztályok könyvtárosai is megtehetnék.

A magyar rész nem lenne külön könyvtár, nem szakadna el az intézménytől. Csupán egy helyen lennének a magyar könyvek és könyvtárosok, mint ahogy a szerb könyvekkel, olvasókkal szerb kollégáink foglalkoznának.

A szétválasztás lehetőségei:

5.1. MAGYAR KÖNYVTÁR A KÖLCSÖNZŐ HELYISÉGÉBEN

A belépőt az ügyfélszolgálat fogadná az előtérben. Jobb oldalt, a mai magyar részlegen foglalna helyet a Gyermekosztály. A falak, oszlopok elrendezése lehetővé tennék egy olvasósarok létrejöttét, a félemeleten pedig könyvtárosok dolgozhatnának. Sokkal vadregényesebb gyermekkönyvtár lehetne, mint a jelenlegi.

Baloldalt, a mai szerb részen lenne a kölcsönző és a tudományos könyvek is itt lennének. Az olvasótermi állomány – a helyismeretet is beleértve – elférne a félemeleten. Az olvasóterem a hátsó részben lenne, s így a kölcsönzőre betérők nem zavarnák meg a tanulni vágyókat.

S ami a legfontosabb: csak magyar könyvtárosok dolgoznának itt. Nem kellene várni sem fordításokra, sem arra, hogy a többi osztály átveszi-e az újítást. A nagyobb szabadság lendületet adna a könyvtárosoknak is.

5.2. MAGYAR KÖNYVTÁR A GYERMEKOSZTÁLY HELYISÉGÉBEN

Az állomány teljes szétválasztásának másik megoldása lenne az, ha a mai Gyermekosztályon rendeznénk be a magyar könyvtárat. Ez valamennyivel kisebb helyiség, mint a kölcsönző, de még nem bontották meg félemelettel. Tehát csak egy galériát kellene építeni az arra alkalmas falakra, s máris gyönyörű könyvtár lehetne. Jobbra kerülhetnének a gyermek- és ifjúsági könyvek, balra a kölcsönző. Középen székek és asztalok lennének, teret adva mindenkinek, aki a könyvtárban olvasni, tanulni szeretne.

A szakkönyvek a galérián kapnának helyet. Ez jobb megoldás lenne, mint a mostani. Ma a szakkönyvek az olvasóktól elzárt helyen vannak, s ez nem megfelelő sem az olvasó, sem a könyvtáros szempontjából. Ha valaki szakkönyvet szeretne, a katalógusból kell tájékozódnia, s a könyvtáros így egy láthatatlan könyvet hoz le. Ha nem megfelelő a kötet, akkor vissza kell vinni a félemeletre. Az olvasónak és a könyvtárosnak is felesleges időpocsékolás. Jobb lenne felengedni az érdeklődőt, hogy saját maga kutasson. Ha a terem falain galéria lenne, lentről is látszódna az olvasó, s nyugodt szívvel engednénk fel, nem kellene neki könyvtáros segítség.

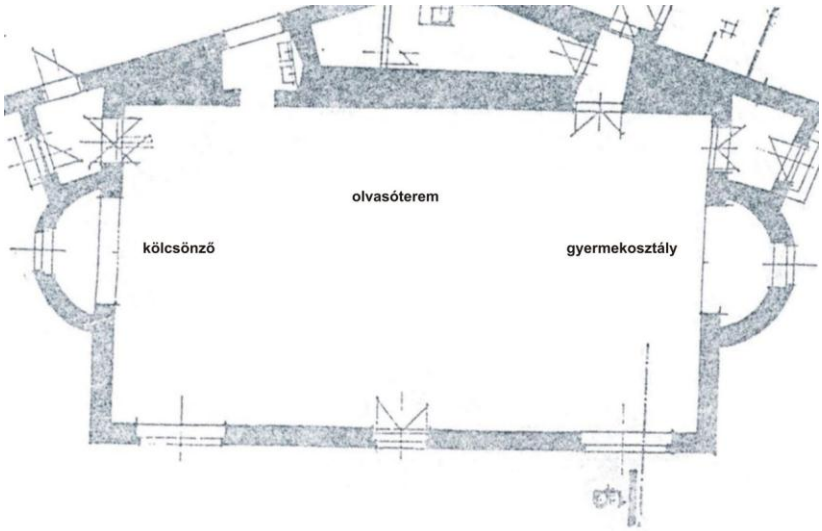

5.3. AZ ÁLLOMÁNY SZÉTVÁLASZTÁSÁNAK ELŐNYEI:

- anyanyelvű tájékoztatás
- minden magyar könyv egy helyen lenne, nem kellene egyik osztályról átmenni a másikra
- egységes kiírások, jelzetek
- egyszerűbb lenne a helyettesítés – ez ma gondot okoz, hiszen mindenki csak azt az állományt ismeri, ahol dolgozik.
- állományvédelem – A könyvtár nemcsak könyvraktár, olvasóterem, kölcsönzés. A mi könyvtárunk fontos dokumentumokat őríz a magyar múltból: ősnyomtatványokat, értékes első kiadványokat, írók aláírásával ellátott köteteket, régi helyismereti sajtót. Ezt persze csak az becsülheti meg, aki érti. S ha 19. századi magyar újságok, ritkaságok hozá nem értő kézbe kerülnek, elkallód(hat)nak.

  Ezeket meg kell őríznünk, ami szintén nehéz feladat, mert a könyvtárosok energiája elaprózódik a sok feladat mellett. A Magyar Nemzeti Tanács tervei között szerepel könyvtárunk régi magyar nyelvű helyismereti anyagának digitalizálása. Ez nagy előrelépés lehet a magyar állománymegóvásának érdekében.
- ésszerű állománygyarapítás – Ha minden magyar nyelvű könyv egy osztályon lenne, sokkal egyszerűbb lenne a könyvvásárlás is. Nem kellene mindenből több példányt venni, hogy minden osztályon megtalálható legyen, elég lenne egy darab, amit bárki, bármelyik osztályról kikölcsönözhet. Például: Szabó Magda Régimódi történet című regénye ajánlott házi olvasmány az általános iskolák nyolcadikosai részére. A regény néhány példánya a gyermekosztályon van, néhány pedig a kölcsönzőn. Nem lenne egyszerűbb, ha egy helyen lennének? Gazdaságos is lenne, mert nem kellene mindenhol feltölteni a készletet, s a kimaradó pénzből más kötetek kerülnének a polcokra.

6. ÖSSZEGZÉS

A szabadkai Városi Könyvtárnak körülbelül 6.000 tagja van, beleszámítva a fiókkönyvtárak olvasóit is. Ennek körülbelül 40%-a magyar anyanyelvű. Ők nem mindig élhetnek a törvényben előírt jogaikkal, az anyanyelvű tájékozódás lehetőségével.

Erre lenne megoldás az állomány nyelvek szerinti szétválasztása. Úgy működnénk, mint akármelyik városi könyvtár. A betérő nyugodtan szólhatna az anyanyelvén, magyarul kapna választ, könnyebb lenne a tájékozódás, a tájékoztatás, s minden magyar könyv egy részen lenne.

A kölcsönzőn – ahol a magyar és a szerb állomány teéjesen külön van, s külön könyvtárosok dolgoznak az olvasókkal – szerzett tapasztalatok alapján sokkal hatékonyabb, gyorsabb és eredményesebb a munka az egynyelvű részben, mint ott, ahol többnyelvű az állomány.

A folyamat nem terhelné meg a költségvetést, nem kellene új épület, teljes átalakítás, csupán egy galériát igényel.

A munkát nem gátolná a többnyelvűség, az örökös fordítások, a várakozás.

S ami a legfontosabb: a kisebbségi magyarok anyanyelvükön tájékozódhatnának Szabadkán, hiszen visszatérve Kosztolányihoz, csak anyanyelvünkön lehetünk igazán önmagunk.

7. FELHASZNÁLT IRODALOM

Nyelvhasználat stratégia – http://mnt.org.rs/450-NYELVHASZNALATI-STRATEGIA

Nyelvi jogaink Szerbiában – http://mnt.org.rs/593-Nyelvi-jogaink-Szerbiaban

Sto Godina Gradske biblioteke u Subotici. – Subotica : Gradska biblioteka, 1991.

Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012-2018 – http://mnt.org.rs/445-KULTURALIS-STRATEGIA-2012-2018

TARTALOM

1. BEVEZETŐ..... 2.

2. JELENÜNK – A VÁROSI KÖNYVTÁR RÉSZLEGEI..... 5.

2.1. GYERMEKOSZTÁLY..... 6.

2.2. KÖLCSÖNZŐ .....8.

2.3. AMERIKAI KUCKÓ .....9.

2.4. HELYISMERETI GYŰJTEMÉNY.....10.

2.5. TUDOMÁNYOS OSZTÁLY .....10.

3. A MAGYAR OLVASÓK HELYZETE, TÁJÉKOZTATÁSA .....11.

3.1. KÖNYVÁLLOMÁNYUNK BŐVÍTÉSE .....12.

3.2.HONLAPUNK .....14.

3.3 KÖNYVTÁRUNK A FACEBOOKON .....15.

3.4. COBISS .....16.

3.5. TÁJÉKOZTATÁS .....17.

4. A MAGYAR NYELV HELYZETE SZERBIÁBAN .....18.

4. 1. A SZABADKAI VÁROSI KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROSAINAK NYELVHASZNÁLATA .....18.

4.2. KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÁS VAJDASÁG TÖMBMAGYAR HELYSÉGEIBEN .....19.

5. AZ ANYANYELVŰ TÁJÉKOZTATÁS HATÉKONYSÁGÁNAK NÖVELÉSE .....20.

5.1. MAGYAR KÖNYVTÁR A KÖLCSÖNZŐ HELYISÉGÉBEN..... 21.

5.2. MAGYAR KÖNYVTÁR A GYERMEKOSZTÁLY HELYISÉGÉBEN ...22.

5.3. AZ ÁLLOMÁNY SZÉTVÁLASZTÁSÁNAK ELŐNYEI .....23.

6. ÖSSZEGZÉS .....24.

7. FELHASZNÁLT IRODALOM .....24.